

Europeisk samverkan för omställning till förnybara drivmedel

För att utveckla förnybara drivmedel framgångsrikt och i stor skala, krävs samverkan kring både svenska och europeiska satsningar på forskning och innovation. Förutsättningarna för utveckling, produktion och användning av förnybara drivmedel i Sverige och Norden är dock inte så väl kända i Europa. Genom att dela kunskap och erfarenheter, delta i europeiska nätverk och aktiviteter samt vara delaktiga i utformningen av till exempel forskningsprogram ökar möjligheterna för svenska aktörer att bidra till att ett hållbart transportsystem blir verklighet. Plattform f3, som är en nationell påverkansplattform för att främja samverkan mellan svenska och europeiska aktörer, har en central roll i detta arbete.

– För att som enskilt land få genomslag i det europeiska drivmedelsområdet måste flera kriterier vara uppfyllda. Det behövs uthållighet, resurser och kompetens inom det område man verkar, man behöver ha en bred industriell och forskningsbaserad förankring inom sitt eget land och, slutligen, måste en europeisk arena till för att budskapet ska nå fram. Genom vårt uppdrag från Vinnova och vår långsiktiga centrumsamverkan i övrigt har vi inom Plattform f3 mycket goda förutsättningar för att uppfylla dessa kriterier, säger Ingrid Nyström, senior rådgivare och internationell samordnare på f3:s kansli.

Ingrid Nyström, senior rådgivare och internationell samordnare på f3. Foto: Linus Wiklander.

Att ersätta fossila drivmedel är en utmaning som är komplex och kräver flera lösningar. Det är viktigt att de nordiska styrkorna – bland annat en väl utbyggd industri- och energiinfrastruktur, vetenskaplig kunskap i framkant och mycket god tillgång på skoglig råvara – får ta plats.

– Ett problem i att ställa om till en hållbar transportsektor är att förnybara resurser totalt sett är begränsade. Vi måste utnyttja de goda resurser som står till buds på ett effektivt sätt om vi ska lyckas, säger Ingrid Nyström.

Plattform f3

Vinnovas satsning på de så kallade påverkansplattformarna (se faktaruta) är ett led i att stärka möjligheterna att positionera svenska styrkeområden på europeisk nivå. År 2014 utsågs f3 – Svenskt kunskapscentrum för förnybara drivmedel till en av dessa – Plattform f3. Utifrån en gemensam ”karta” över forskning och innovation (FoI) inom EU kring förnybara drivmedel har Plattform f3 identifierat vilka frågor som är viktiga att driva ur ett svenskt och vetenskapligt perspektiv och hur det arbetet kan gå till. Med kartan som bas har Plattform f3 sedan kunnat delta aktivt i de olika europeiska processer som syftar till att ta fram nya forskningsprogram. Som en följd av detta och en positiv utvärdering 2015, fick plattformen fortsatt förtroende från Vinnova. Den ursprungligen tvååriga finansieringen förlängdes med ytterligare två år, 2016 till 2018, för att fortsätta utveckla och stärka engagemanget på Europeanivå.

Åren 2016 till 2017 är en intensiv och viktig period. Det är nu inriktningen för EU:s satsningar efter 2020 slås fast, så som policy och målsättningar, strategisk inriktning och forskningsprogram. Arbetet med detta påbörjades inom både EU och Plattform f3, redan under våren 2016 och fortsätter nu under 2017. I november 2016 presenterade EU-kommissionen också sitt förslag till åtgärds paket för att se till att EU även i fortsättningen är konkurrenskraftigt när den globala energimarknaden omvandlas mot allt renare energi. EU-kommissionens mål är att EU ska leda denna omvandling, inte följa den. Förslaget som kallas "Clean Energy for All Europeans" handlar om energi-effektivitet, förnybar energi, elmarknadens design, säkerhet i energitillgång och regler för förvaltning av energiunionen. Under vintern/våren 2017 arbetar Plattform f3 med synpunkter på både dessa långsiktiga strategier och med förslag till ämnesområden för utlysningar under Horisont 2020:s sista år.

En samlad röst i europeiska nätverk

Några av de allra mest centrala aktörerna när det handlar om utveckling av forsknings- och innovationssatsningar på europeisk nivå är de så kallade teknikplattformarna. Inom området bioenergi heter teknikplattformen ETIP Bioenergy (European Technology and Innovation Platform Bioenergy). I ETIP Bioenergy samlas europeisk industri, representanter för forskning och för medlemsländer, för att driva frågor viktiga för utvecklingen av biodrivmedel och bioenergi samt för att bidra med samlat expert- och branschstöd till EU-kommissionens arbete för att utforma policy, strategiska satsningar och prioriteringar för FoI-program. ETIP Bioenergy utgör därmed kommissionens viktigaste "key stakeholder" och direkta kanal in till industriaktörerna inom området bioenergi.

” Att ersätta fossila drivmedel är en utmaning som är komplex och kräver flera lösningar. Det är viktigt att de nordiska styrkorna får ta plats. ”

– Som medlem i styrgruppen för ETIP Bioenergy, får jag direkt insyn i viktiga processer för utveckling av förnybara drivmedel på EU-nivå. Dessutom utvecklas mitt kontaktnät vilket ger möjlighet att diskutera aktuella frågor med aktörer från alla olika delar av Europa. Naturligtvis lär jag mig massor genom det här uppdraget. Utmaningen är sedan att förmedla informationen till Plattform f3 som helhet och att omsätta kunskapen i aktiviteter som främjar svensk industri och forskning, säger Ingrid Nyström.

Ingvar Landälv, projektledare vid Luleå tekniska universitet och ordförande för ETIP Bioenergy, har bland annat genom sitt arbete i plattformen god insyn i arbetet på EU nivå. Enligt honom har ett visst lugn och en beslutsamhet inträtt inom EU och den klart rådande officiella uppfattningen är att vi nu måste göra något för att minska användningen av fossila drivmedel fram till år 2050. Vad som faktiskt görs är dock en helt annan sak, menar han. Hur mycket vi i Sverige kan påverka

Ingvar Landälv, projektledare vid Luleå Tekniska universitet och ordförande för ETIP Bioenergy. Foto: Privat

Vinnovas påverkansplattformar

Vinnova är Sveriges innovationsmyndighet, med uppgift att främja hållbar tillväxt genom att förbättra förutsättningarna för innovation och finansiera behovsmotiverad forskning. Vinnova har också regeringens uppdrag att främja svenskt deltagande i europeiska forsknings- och innovationsprogram.

Vinnova finansierar sedan 2013 nationella påverkansplattformar för ökat deltagande i Horisont 2020. Syftet är att stimulera mobilisering och samverkan mellan olika aktörer med gemensamma visioner, mål och behovsfor-

muleringar för att tydligt positionera svenska styrkeområden på europeisk nivå.

I dagsläget finns totalt cirka 15 olika påverkansplattformar, inom områden viktiga för svensk industri och forskning. Några energirelaterade exempel är "europeisk transportinnovation", "resurseffektivt Europa" och "förnybar energi till havs", medan andra avser områden som "hållbara arbetsplatser" "trafiksäkerhet" och "cellulosa-baserad textil".

Horisont 2020 och EU:s forskningsprogram efter 2020

Horisont 2020 är EU:s senaste ramprogram för forskning och innovation och pågår från 2014 till 2020. Jämfört med tidigare ramprogram är Horisont 2020 tematiskt fokuserat på olika samhällsutmaningar och med en större tyngd på innovation. Detta innebär bland annat att projekten i större grad behöver vara branschöverskridande och använda sig av tvär- eller mångvetenskapliga angreppssätt vilket gör att samverkan och nätverk blir än mer viktiga för ett framgångsrikt deltagande.

EU har identifierat sju särskilt centrala samhälleliga utmaningar: SC1 Health, Demographic Change and Wellbeing; SC2 Food Security, Sustainable Agriculture and Forestry,

Marine, Maritime and Inland Water Research and the Bioeconomy; SC3 Secure, Clean and Efficient Energy; SC4 Smart Green and Integrated Transport; SC5 Climate Action, Environment, Resource Efficiency and Raw Materials; SC6 Europe in a changing world – Inclusive, innovative and reflective societies; och SC7 Secure societies – Protecting freedom and security of Europe and its citizens.

Inom Horisont 2020 ligger förnybara drivmedel framförallt inom SC3 (energi), men är också starkt kopplat till SC2 (hållbart lant- och skogsbruk) och SC4 (transport).

utvecklingen är inte lätt att bedöma, även om det faktum att Sverige deltar med tunga industrirepresentanter och sakkunniga i olika grupperingar och plattformar inom EU bör bidra.

Försvårande faktorer för att komma fram till vad som är bäst, är att det finns en inbyggd konflikt mellan olika delar av EU och att länder har sina egna agendor.

– Förenklat uttryckt: Vi i Norden förespråkar skogen som råvara medan Grekland är mer intresserat av sol och vind. Kommissionen försöker gifta ihop det hela så gott det går eftersom beslut som tas ska vara gemensamma mellan alla medlemsländer, säger Ingvar Landälv.

Området för Plattform f3:s uppdrag – förnybara drivmedel – sträcker sig över flera olika samhälleliga utmaningar inom Horisont 2020. Frågan om hur en hållbar transportsektor ska försörjas med förnybar energi är i högsta grad relevant för FoI kopplat till såväl råvaruresurser och transport, utöver rena energiaspekter. Inom Plattform f3 arbetar man därför kontinuerligt för att stärka kontakterna även med andra aktörer. Det är detta som gör en samlad svensk plattform för frågeställningarna särskilt viktig, eftersom deras komplexitet kan göra det svårt för en enskild aktör att överblicka, menar Ingrid Nyström.

– Våren 2016 blev vi, som en av tre europeiska ”excellence centers”, inbjudna av EERA (European Energy Research Alliance) till en workshop med kommissionen och branschplattformarna för att i ett tidigt skede diskutera målsättningarna för bioenergi i den nya Strategic Energy Technology Plan (SET-planen, se faktaruta nedan). Det kändes både exklusivt och spännande, samtidigt som man verkligen fick kvitto på att vi i Norden har kunskap och

praktisk erfarenhet inom området som är viktiga att bidra med, säger hon.

Svensk samverkan skapar megafon till Bryssel

Även mellan svenska aktörer behövs samverkan och samordning för att kunna påverka kommissionen. Plattform f3 tog därför initiativ till ett samarbete med två andra svenska påverkansplattformar: Susfor – Sustainable forests och Forum för transportinnovation. Detta samarbete ledde bland annat till ett gemensamt seminarium ”Innovation in Forest, Fuel and Freight” i Bryssel under våren 2016. Annelie Nylander, Strategisk utveckling, Trafikverket, och deras resurs för Forum för transportinnovation, är nöjd med hur seminariet föll ut.

– Det blev ett mycket bra event med 40 deltagare, däribland alla dem vi ville ha dit från kommissionen. Vi ville

” Som medlem i styrgruppen för ETIP Bioenergy, får jag direkt insyn i viktiga processer för utveckling av förnybara drivmedel på EU-nivå. Dessutom utvecklas mitt kontaktnät vilket ger möjlighet att diskutera aktuella frågor med aktörer från alla olika delar av Europa. ”

Annelie Nylander, arbetar med strategisk utveckling vid Trafikverket. Foto: Trafikverket.

uppmärksamma nyckelpersoner i Bryssel på vilka aktiviteter vi genomför i Sverige och vad vi är bra på. Vi ville också göra inspel till arbetsprogrammet för kvarvarande del av Horisont 2020 som kommissionen utarbetar just nu och som ska vara klart våren 2017.

– Vi inom Forum för transportinnovation arbetar mycket med ”Färdplaner” där utmaningar och deras lösningar identifieras, och där mål sätts upp på tio, tjugoo års sikt. Med hjälp av dessa visar vi att det finns ett driv i frågorna och folk som är engagerade att arbeta för dem. Via Sveriges representanter i EU:s teknikplattformar kan vi använda färdplanerna för att spela in svenska intressen i EU:s arbetsprogram och på det sättet öka chanserna att just våra frågor ska finnas med i kommande utlysningar. I utkastet för åren 2018 till 2020 som finns ute nu finns faktiskt mycket av våra frågor med, och nu under våren är vi med och påverkar hur det slutliga programmet ska se ut, säger hon.

Rätt forskningsprogram – rätt ansökningar

Just att påverka utformningen av EU:s forskningsprogram så att de täcker viktiga frågeställningar ur svenskt perspektiv är enligt Vinnova ett av huvudsyftena med påverkansplattformarna. För verkliga forsknings- och innovationsresultat krävs dock att hela kedjan från utformning av forskningsprogram till genomförande av forskningsprojekt fungerar. Förutom att forskningsprogrammen ska innehålla ”rätt” områden måste svenska aktörer också skriva relevanta ansökningar i högkvalitativa konsortier för att vara framgångsrika i konkurrensen om forskningsmedel från EU.

– Nu under andra etappen 2016 till 2018 i rollen som Vinnovas påverkansplattform, har vi för avsikt att satsa mer på information till våra partners om aktuella utlysningar och på workshops om framgångsfaktorer för att lyckas både med ansökningar och EU-projekt. För aktörer som inte tidigare genomfört EU-projekt kan EU:s byråkrati och särskilda regelverk innebära en ganska hög tröskel. Genom att lära från andras erfarenheter hoppas vi kunna hjälpa till att slipa ner den tröskeln en aning, säger Ingrid Nyström.

Strategic Energy Technology Plan (SET-planen)

Den långsiktiga inriktningen för EU:s energirelaterade FoU styrs av Strategic Energy Technology Plan eller SET-planen, utarbetad utifrån EU:s energi- och klimatpolicy (2030 Climate-Energy Package och Energy Union). För närvarande håller kommissionen på att uppdatera den befintliga SET-planen med ett tidsperspektiv fram till 2030. Avsikten är att den uppdaterade planen ska kunna antas till halvårsskiftet 2017. SET-planens syfte är att främja utveckling och införande av teknologier med lågt

kolavtryck där de som kan antas få störst genomslag i omvandlingen av EU:s energisystem kommer att premieras. SET-planen främjar samarbete mellan företag, forskningsorganisationer samt inom och mellan EU-länder.

I SET-planen ingår SET-planens styrgrupp, de europeiska teknik- och innovationsplattformarna, European Energy Research Alliance (EERA), och Strategic Energy Technologies Information System (SETIS).

f3 – Svenskt kunskapscentrum för förnybara drivmedel, är ett nationellt centrum som genom samverkan och helhetssyn bidrar till utvecklingen av en hållbar produktion och användning av förnybara fordonsbränslen. Resultaten underlättar för politiker, myndigheter, industri och andra organisationer att ta beslut i frågor som rör förnybara drivmedel.

I f3 ingår svenska universitet och högskolor, forskningsinstitut och industriföretag från relevanta branscher. f3 finansieras av parterna och Västra Götalandsregionen. Samverkansprogrammet Förnybara drivmedel och system drivs och finansieras av f3 tillsammans med Energimyndigheten. Vinnova finansierar f3:s arbete som svensk påverkansplattform gentemot Horisont 2020.

SVENSKT KUNSKAPSCENTRUM
FÖR FÖRNYBARA DRIVMEDEL

www.f3centre.se